

KUTATÁSI JELENTÉS 2020. ¹

A KUTATÁSRÓL

A kutatás a 2020. október 5-9. között meghirdetésre került [Fenntarthatósági Témahét](#) keretében zajlott, amelynek projektgazdája az [Emberi Erőforrások Minisztériuma](#), kiemelt támogatója az [Emberi Erőforrások Minisztériuma](#) mellett a [Kék Bolygó Klímavédelmi Alapítvány](#) és szervezője a [PontVelem Nonprofit Kft](#) volt.

A kutatás hagyományteremtő szándékkal, 2020-ban kísérleti jelleggel valósult meg, az [Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar Kutatásetikai Bizottságának](#) 2020/162. számú etikai engedélye alapján, a kutatás módszertanát és az eredmények feldolgozását több hazai egyetem és szervezet biztosította:

- [Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Ember–Környezet Tranzakció Intézet, Budapest](#)
- [Nyíregyházi Egyetem, Környezettudományi Intézet, Biológia Tanszék](#)
- [Széchenyi István Egyetem Apáczai Csere János Kar, Győr](#)
- [Kecskeméti Neumann János Egyetem](#)
- [UNESCO Magyar Nemzeti Bizottsága – Nevelésügyi Szakbizottság](#)
- [Pixrating Kft.](#)

¹ Készítette: Varga Attila, Berze Iván Zsolt és Düll Andrea az ELTE Eötvös Loránd Tudományegyetem Ember–Környezet Tranzakció Intézetéből, Néder Katalin PontVelem Nonprofit Kft és Kalocsai Janka Pécsi Tudományegyetem. Az összefoglaló létrejöttét az ELTE Tématerületi Kiválósági Program 2020 – Intézményi Kiválósági Alprogram – TKP2020-IKA-05 támogatta.

A KUTATÁSI MÓDSZER ÉS A MINTA

A kutatási jelentés a Fenntarthatósági Témahét 2020. évi programsorozathoz kapcsolódóan megvalósult kutatás fő eredményeit mutatja be. A kutatás három fő részből állt: a diákok körében végzett online kérdőíves kutatásból, a diákokkal készült fókuszcsoportos interjúkból, és a tanárok körében végzett online kérdőíves kutatásból.

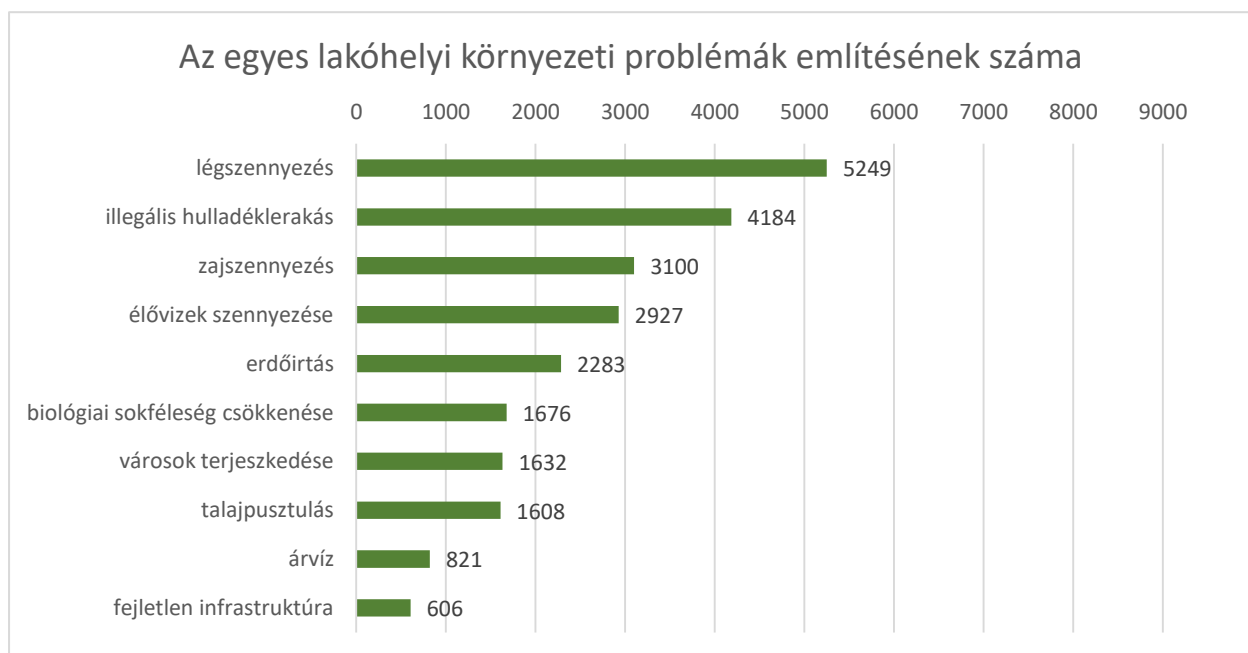
- A diákkérdőívben 9396 kitöltést elemeztünk, ezen kitöltők 55,1%-a volt lány.
- A 10-18 éves korosztályú kitöltők átlagéletkora 14,04 év volt.
- Összesen 8 országból érkezett kitöltés: Magyarországon kívül az összes szomszédos országból összesen 149.
- A kitöltők 49%-a vett részt a Témahét programjain, 27%-a nem vett részt és 24%-a nem válaszolt erre a kérdésre.

A fókuszcsoportos beszélgetések tíz vidéki nagyváros iskoláiban zajlottak, összesen 16 fókuszcsoportos beszélgetés valósult meg. Képzéstípus alapján hét általános iskola, két gimnázium, valamint egy szakképző iskola került a mintába. Az iskolák több szempontból is különböztek egymástól: képzéstípus, elhelyezkedés, hátrányos helyzetű gyerekek száma, illetve a szerint, ökoiskola-e vagy sem. Egy-egy iskolában különböző életkorú, vagy eltérő képzéstípusban, különböző fakultációkon részt vevő tanulók bevonásával valósultak meg az interjúk.

A DIÁKOK KÖRNYEZETTUDATOSSÁGA, FENNTARTHATÓSÁGGAL KAPCSOLATOS NÉZETEI

Az eredmények alapján **a kérdőívet kitöltő diákok környezeti attitűdje alapvetően pozitív.** A környezeti attitűdöt vizsgáló Új Ökológiai Paradigma Skála (a szakirodalomban elterjedt rövid nevén NEP – New Environmental Paradigm Scale) pontszámának átlaga mintánkban 37,9, szórása 4,907. A NEP-skála esetében a 30-as érték jelöli a semleges környezeti attitűdöt, az elért érték ennél szignifikánsan magasabb a kutatásban részt vett diákok körében.

A diákok 97%-a érzékelt legalább egy környezeti problémát a lakóhelyén. Az érzékelt problémák említésének eloszlását az alábbi ábra mutatja be:

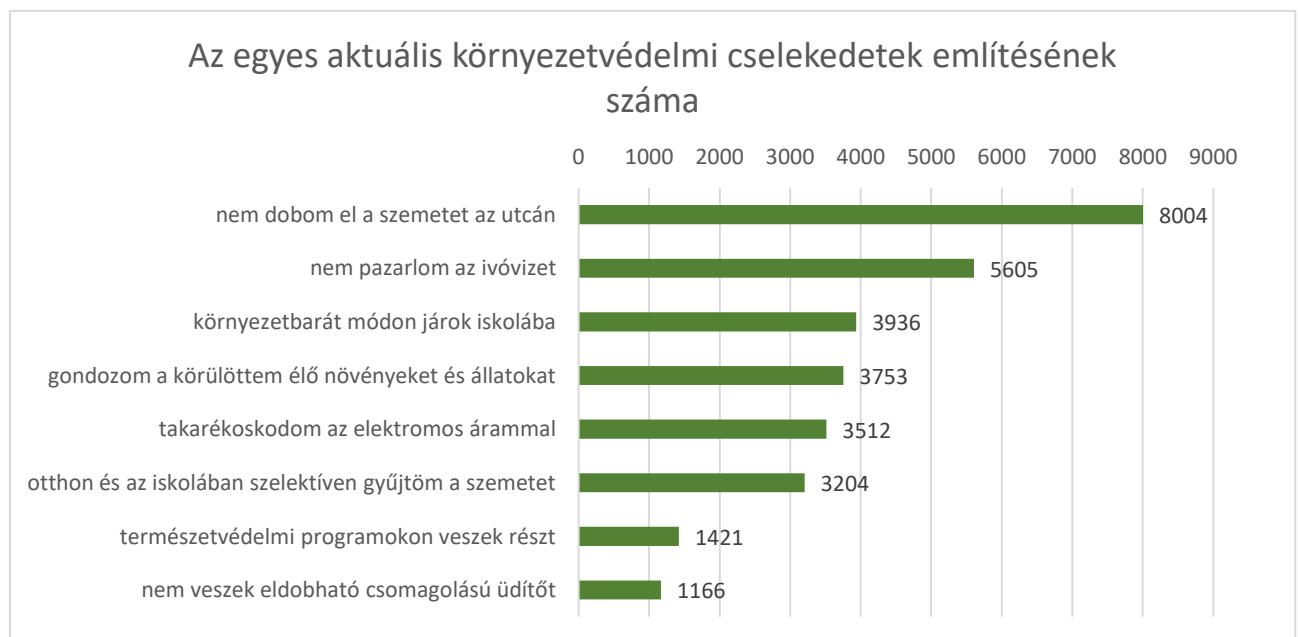

A fókuszcsoportos interjúk eredményei megerősítik, hogy a diákok a légszennyezést és az illegális hulladéklerakás (szemetelés) problémáját érzékelik leginkább. E mellett a fontos felfigyelni arra, hogy fókuszcsoportos beszélgetésekben környezeti problémaként erőteljesen megjelent a globális felmelegedés témaköre is. A fókuszcsoportos interjúkban elhangzó környezeti problémák alapján készült az alábbi szófelhő:

KÖRNYEZETTUDATOS CSELEKEDTEK

A diákok 94,6%-a legalább egy környezettudatos cselekedet meg tudott nevezni, amellyel saját maga hozzájárul a környezet védelméhez. Az alábbi ábra bemutatja, mely cselekedetet hány diák jelölte a kérdőívén saját maga által is végzett cselekedetként.

A fókuszcsoportos interjúk alapján is egyértelműen kirajzolódik, hogy a fiatalok majdnem mindegyike próbál valamilyen módon hozzájárulni a környezetvédelemhez; a csoportok átlagosan 7-8 környezettudatos tevékenységet végeznek. Elmondható, hogy a környezeti tudás pozitívan hat a környezeti cselekvésre; azok a diákok, akik korábban a beszélgetések során több környezeti problémát soroltak fel, több környezettudatos tevékenységről is számoltak be. A kérdőíves felvétel, valamint a fókuszcsoportos interjúk alapján is jól látható, hogy a diákok leggyakrabban a kis erőfeszítéssel elvégezhető cselekedeteket említik. **Az interjúk alapján a környezetvédelmi tevékenységek közül a szelektív hulladékgyűjtés fontossága tudatosan leginkább a fiatalokban,** minden csoportban volt legalább egy résztvevő, aki ezzel járul hozzá a környezetvédelemhez.

Érdekes ugyanakkor, hogy a fókuszcsoportokban a tudatosabb vásárlást, illetve a műanyagok ignorálását is sokan említették (12-12 csoportban hangzott el), ezzel szemben a kérdőíves kutatásban az eldobható csomagolású üdítők kerülését mindössze a diákok 12,4%-a választotta a megadott lehetőségek közül, amivel ez a felsorolt lehetőségek választásának gyakorisága szerint az utolsó helyre került. Az alábbi idézetek illusztrálják a diákok környezettudatos cselekedetekkel kapcsolatos gondolkodását:

„Próbáljuk mindig a hazai terméket választani, így a beszállítás által kibocsátott káros anyagoktól is megkíméljük a földet. Otthon szelektíven gyűjtjük ugye a hulladékot, és próbálunk sok mindent otthon megtermelni. Akinek kertje van, például gyümölcsfákat ültet, vagy egy kiskertet, akár egy pár négyzetméteres kert is akár egy egész családot egy nyáron át elláthat.”

„Gyakran, mikor iskolába sétálok, akkor így szedem az üres fémdobozokat, meg a mindenfélét, aztán ha tudom, hogy van közelben kuka, akkor kidobom. Nem mindig, de egyre többször próbálok.”

A TÉMAHÉT MEGÍTÉLÉSE A DIÁKOK ÉS A TANÁROK KÖZÖTT

A Témahét megítélése mind a diákok, mind a tanárok körében alapvetően pozitív. A Témahéten részt vett diákok (5488 fő) 44,3%-a teljes mértékben, 39,4%-a inkább hasznosnak tartotta a Témahét programjait, míg ennél rosszabb értékelést csak a diákok 16,3%-a adott. A diákok 39-39%-ának teljes mértékben és inkább tetszettek a Témahét programjai, és csak 22%-uk adott ennél rosszabb értékelést.

A válaszadó tanárok (962 fő) 99,5%-a tervezi, hogy a következő tanévekben is csatlakozik a Témahét programjaihoz.

A fókuszcsoportos interjúk során a diákok szintén pozitív tapasztalatokat osztottak meg a Témahétről, melynek legnagyobb előnyét a környezettudatos szemlélet pozitív formálásában, a környezettudatos cselekvés növelésében látják. Ezt mutatja be a következő két interjúrészlet:

„Én nagyon örülök ennek, hogy van ez a fenntarthatósági hét, örülök, hogy a mi iskolánk is megtartja, mert biztos vannak gyerekek, akik hallanak itt róla (a környezettudatos tevékenységekről), [...] és elkezdenek természettudatosan élni.”

„Végül is jó tapasztalataim vannak, amiket itt az iskolában csinálunk, ez a témahét is olyan dolgokra neveli a diákokat, amik segíthetnek a jövőben a fenntarthatóságért tenni.”

KÜLÖNBSÉGEK A TÉMAHÉTEN RÉSZT VEVŐ ÉS NEM RÉSZT VEVŐ DIÁKOK KÖZÖTT

A Témahéten részt vett és a Témahéten részt nem vett diákok adatai között van néhány olyan eltérés, amely **a Témahéten részt vett diákok magasabb fokú környezettudatosságára utal**. Ilyen például, hogy a Témahéten részt vett diákok szignifikánsan több a helyi környezet védelmét szolgáló saját cselekedetről számolnak be, szintén több a következő évben tervezett környezettudatos cselekedetet említenek, és több helyi környezetipróbléma-kezelési módot érzékelnek.

Az eredmények arra utalnak, hogy ezeket eltéréseket a környezettudatos cselekedetekben, illetve környezettudatos tervekkel kapcsolatban nem a környezeti attitűd változása váltja ki, mivel a környezeti attitűd értéke a semlegesnél lényegesen jobb a Témahéten nem résztvevő diákok körében is, és nincs jelentős eltérés az attitűdök tekintetében a két al minta között. Az eredmény arra utal, hogy **a Témahéten részt nem vett diákok környezeti attitűdjei is megfelelő alapot nyújtanak a környezettudatos cselekedetek és tervek kialakulása számára**. Vagyis feltételezhető, hogy a környezettudatos cselekedetekkel, tervekkel kapcsolatos szemléletformálási munka a Témahéten részt nem vett diákok körében is eredményre vezetne.

A fókuszcsoportos beszélgetések alapján is egyértelműen kirajzolódik, hogy a környezeti problémák ismerete, valamint a környezettudatos tevékenységek alkalmazása szoros kapcsolatban áll az iskolai környezeti neveléssel. A környezeti nevelést támogató iskolai környezet szélesebb körben tudatosítja a környezeti problémákat, hangsúlyozza a felelős magatartás jelentőségét, továbbá konkrét megoldási mintákkal is szolgál. Tehát a különféle oktatási intézményeknek és azok pedagógusainak – a családi minta mellett – jelentős szerepe van a tanulók környezettudatos szemléletének megalapozásában.

A hosszantartó szisztematikus környezeti szemléletformáló munka szükségességére utal az a tény, hogy a Témahéten részt vevő diákok iskoláinak 63,9%-a legalább negyedik éve részt vesz a Témahét programjaiban.

A kutatási adatok alapján két olyan általános tendencia mutatható ki, melyeket érdemes figyelembe venni a következő témahetek tervezésénél:

1. A Témahéten részt vevő kitöltők átlagosan fiatalabbak (13,84 év), mint a Témahéten részt nem vett kitöltők (14,40 év). A Témahéten részt vett diákok almintájában szignifikáns negatív (bár nem igazán erős) együttjárás mutatkozik a kitöltő életkora és a Témahét kedveltsége között ($r_s = -0,216$), vagyis az idősebb diákok tendenciaszinten kevésbé kedvelik a Témahét programjait. Ezek az eredmények illeszkednek azokhoz a más kutatásokban is tapasztalható kutatási adatokhoz, amelyek szerint a fiatalabb életkorokban intenzívebb környezeti nevelési, fenntarthatósággal kapcsolatos nevelési tevékenységben részesülnek a diákok. **Ezért a következő témahetek tervezésénél érdemes különös figyelmet fordítani az idősebb diákok bevonására.**

2. A nemek közti összehasonlítás alapján nem csak az állapítható meg, hogy a lányok eredményei más kutatások eredményeivel összhangban szinte minden tekintetben magasabb környezettudatoságról tanúskodnak, hanem az is, hogy a Témahétben részt vett diákok esetében az elvárható 50%-nál 6%-kal nagyobb a lányok aránya a kitöltők között. **Ezért a jövőben mindenképpen érdemes külön figyelmet fordítani a fiúk nagyobb arányú bevonására a Témahét programjaiba.**

A PEDAGÓGUS KÉRDŐÍV EREDMÉNYEI

A Pedagógus pedagógusoknak szóló online kérdőívet 1976 tanár kezdte el kitölteni, ebből 962 pedagógus töltötte ki értékelhetően, közülük 931-en részt vettek a Témahét programjain, 31-en nem vettek részt.

A beérkező válaszokból néhány érdekes eredményt emelünk ki:

- A tanórak közül a hulladékos témájúak a legnépszerűbbek, az aktivitások közül a faültetés.
- **A pedagógusok 97%-a gondolja azt, hogy a gyerekkori környezetünknek nagy hatással van későbbi felnőtt életünkre, 71%-a szerint meghatározó szerepe van.**
- A pedagógusok 70%-a szerint egy 13-14 éves diákra legjobban a kortársak és a digitális tartalmak vannak hatással, az iskola és a család hatásai mellett.

Néhány értékes megjegyzés:

„Nagyon fontosnak tartom a környezettudatos nevelést az iskolákban is, mert nem minden gyerek látja ezt otthon.”

„Sokkal többet kellene ezzel foglalkoznunk a mindennapi életünkben. Kevésnek tartom a Fenntarthatósági Témahét időtartamát. A gyakorlatban kellene végre lépéseket tennünk! Minimálisra csökkenteni az iskolában termelt műanyag hulladékot, gondolok itt például az iskolatejes dobozokra, a füzetek, tankönyvek műanyag borítóira. Ez utóbbiakat mi már nem kérjük a szülőktől, persze ettől még nem tűnt el teljesen az osztályunkból, csak kevesebb lett. A tejes dobozok kiváltására sajnos nincs ötletem. Sokkal tudatosabbnak kellene lennünk iskolai szinteken mindenhol az országban.”

„Nagyon pozitívnak tartom a rugalmas és kritikus gondolkodást a témahét szervezésével kapcsolatban.”

„Nagyon jó a sok támogatás, amit azok az iskolák és kollégák kapnak, akik ezt igénylik, de sokan vagyunk, akik valódi projektként, a gyerekek ötleteire, aktivitására támaszkodunk. Az őket érdeklő témákat dolgozzuk fel.”

„Gyakrabban kellene tartani, hogy a jövő generációja valóban megtanulja a környezettudatos életforma hosszú távú fontosságát, annak előnyeit.”

www.fenntarthatosagikutatas.hu